

Tiina K u k k, Eduard V ä ä r i
(Tartu)

RAHVALUULEALASEID TEKSTE LIIVI KEELES

Praeguse seisuga on Põhja-Kuramaa rannakülades veel vaid paarkümmend vanainimest, kes oskavad kõnelda liivi keelt. Häid keeleoskajaid on aga veelgi vähem. Keskmise ja noorema põlvkonna liivlased on oma emakeelest võõrdunud või pole seda omandanudki ja läinud täielikult üle läti keelele. Kuigi liivi keel on hääbumas, leidub selle keele kõnelejate seas veel neid, kes hindavad püüdlust säilitada mälestust emakeelest ning selle jäädvustamisele meelsasti kaasa aitavad.

1985.a. suvel helilindile salvestatust avaldame alljärgnevas rahvaluulealaseid tekste kahelt keelejuhilt - Pouliņ Klaviņalt ja Viktor Bertholdilt. Tookordsest ekspeditsioonist võtsid osa ka TRÜ soome-ugri keelte eriharu üliõpilased Kadi Uustalu, Anne Taev ja Lilian Kirss.

P. Klavina on "Fenno-ugristica" lugejale juba tuntud omakirjutatud luuletuste kaudu (vt. FU 11, lk. 133). Ta on pärit Vaide külast Zūonkõ talust kuulsast Bertholdi suguvõsast, sündinud 19. jaanuaril 1918.a. Elab praegu Riias, suviti aga oma kodukülas Vaides. Pouliņ Klaviņat iseloomustab hea mälu ja loomupärane anne ning soov jutustada. See teeb koostöö temaga eriti meeldivaks ning magnetofonilint täitub kiiresti. Tema ema Katrin Zēberg olevat olnud oma eluajal õige väsimatu jutustaja, kelle temaatika harranud muinasjutte, muistendeid, vanasõnu, mõistatusi, kõnekäände ja jutustusi tõsielust. Hea jutustaja ning keelejuht oli ka Pouliņ Klaviņa vend Jõņ Zēberg.

Tekstid 1-6 on jutustanud P. Klavina, tekst 7 kuulub V. Bertholdi jutuvarasse. Dešifreerimatud kohad tähistatakse märgiga /- - - -/.

Samast Bertholdi suguvõsast on võrsunud ka Viktor Berthold. Tema isa Kõrli Bertholdi mäletatakse kui mitmete uurijate keelejuhti. Vend Alfon Berthold teeb aga praegu õige tänuväärsed tööd: kirjutab mälestusi liivlaste endisest elust, millest osa on juba ilmunud ja ilmub edaspidigi prof. E. Vääri vahendusel FU veergudel. Kõrvuti P. Klavina luuletustega on seni avaldatud ka A. Bertholdi luuletusi.

Viktor Berthold on oma liivi keele oskuse aktiivsena säilitanud. Ta räägib liivi keelt vend Alfoniga, Pouliniga ja mõnikord kodus naisega. Oma elust räägib Viktor Berthold nii: ma um sindən tuontə idəkssəddə kakškində e¹zməs aigastəs / küst^uoistənəs jänuarəs // nei^uku ma um pivapāvan / pivapāva iezə sindən / un nūorəsə kūsə sindən / väggi jevə aiga siz um venD / ku ma um sindən // un min jemə / sis ku ma sellis uondzəls aigastəs sindən // - - - / väggi kilma tōla ka āh^uo venD / un siz ma um venD selli piški / ku ma um sindən / sis jemə mīnda um vettən / sāl iž / se ruja k^uodə āh^uo venD / tubəs um sa-veттən / iks vanə nai / kis mīnda um sa-veттən / ku siz izə ka um kižzən / kis sis ne um / pūoga vej škutk / um kiттət / ku pūoga // Ma olen sündinud tuhande üheksasaja kahekümne esimesel aastal, kueteistkümnendal jaanuaril. Nii et ma olen pühapäeval, pühapäeva öösel sündinud. Ja noorel kuul sündinud, siis oli väga ilus aeg, kui ma sündisin. Ja minu ema, siis kui ma sellisel hommikul ajal sündisin. Talv ka ei olnud väga kül. Ja ma olin selline väike, kui ma sündisin. Siis ema mind on võtnud sealsamas, haigla ei ole olnud, kodus on vastu võtnud. Üks vana naine, kes mind on vastu võtnud, kui isa ka on küsinud, kes siis ka on, poiss või tüdruk, see on öelnud, et poiss.

ma vetis naiž / se vej tuontə idəkssəddə viškinds aigastəs / viškinds e¹izməs aigastəs // no siz meG irgizmə jellš kupsə // / - - - / minə lekš pa-kalamičkəks / nai strōdəs tegiž / paš... / postəs / avizid jūs / telēfon jūs vej // kalamiež ku ma vej / sis ma peliz jevist / rōdə vej pägin / maksis jevist siz kalādən // mādən et nēla lapštə // iks lōlaB / un iks tieb rādiōd rīgəs / un iks um pa-rōntəv¹edājizəks / un iks tegiž strōdəB kolkos kontorəz baņgəs / ne ku rōdə kis rēkkandəB tegiž // un muntən attə entšən naišt / un amād vej āh^uottə

suolmidi / sis tegiž libäd viesšäld // ja kaš nuoläp tapar-
 tš / siz vantlismäst / kus^t puoldä se tapar um pandät / sis
 säldä tulbäd kilalist / ja siemnäiga sadap süstä ulzä / tu-
 läb miingi nälgali / kien lib. andä / andamäst siedä // ja ka-
 näd kōrantä sidämäs akk**ä**bäd tapläm / lib miingi^t nälgali jüs-
 sä // nō ja vantlöp / ku sigäd kōvabäd mōdä / nō entš ta-
 rässä / siz miingizän lib kuolämäst / ja kanäd akkabäd lölam
 / ja piñ / sel nīm um piñ / ja keG tuläb kōrand jüssä un
 aküp kukkäm / siz miingizän lib kuolämäst / ja pešliñki tieB
 pⁱezä entšän / ulä al / tubä ukš jüssä nei kuodiñ / siz ka
 veib vedlš tulkkaitš / ja lum ežmäks sadäB un ja ta iēp pūs
 illš / lada tučkämš / sis sie äigast kuol**ä**bäd nüort rōušt
 // ja lum sadäB sellist touvaks un ta iēB pūn alz oksis/siä
 vanäd rōušt / kuol**ä**bäd // ja siedä ka vantlöp / kui kⁱeväd
 liedät pläukk**ä**bäd / ja liedäd läbäd illš valdin / siz lib
 tullī seū ja aldä / siz äb^li nei äššä ki / sev / lip pitkä
 kⁱeväd // vantläm ka liepi / liepäd // ja liepäd jedmäl lä-
 kbäd liedidi / siz lib kaižzi / ja kēvaz / siz lib kūja su
 // nu lēba kukil^tä ku viedäB oistä ulzä / ja sis se sadäB
 immär / sis sⁱedä äp tuod mien andä siedä / sⁱepⁱeräst ku
 siz löja tül višküb mⁱeršä immär / idä kabäl nei ju miingis
 keD veļ / nu sie o^rastäs um // agä veib velda / ku lēba
 läbdist kuigid lipštäb mōzä / un siz lēbakukil vieršB immär
 / kūs seiš kukil^t ät o^rässä kui nī siz ulzä vⁱedämi um / sis
 sⁱedä idä kabäl panäB jārä ja sⁱedä näist siebäd // näist
 puolist äp tuodäd il vergä ästä illš / sis kišküb vērka
 katki // il viemär / ku ibis^t panäB jeddä / näist puolist äp
 tuodäd illš ästä // nō nei ku näist puolistän pägin ju um
 vantlismäst ja miingi risting läp kōrantst ulzä un tämä / täm-
 mēn püttäB nais puoli västä / siz äb^li veñ //

Noorel rahval on tarvis panna tähele: toas ei või is-
 tuda lävepaku peale. Kui lävepaku peale istuvad, siis kui
 sünnivad lapsed, jäävad lastel suud lahti. Kapi juurde ei
 või minna midagi võtma, kui süüakse. Noh, kui ... leivasuu-
 täis on suus, siis koid söövad röivad ära. Läbi ukse võtme-
 augu ei tohi vaadata, lastel tulevad kōordsilmad. Kui tuba
 pühkides purud lähevad tagasi, siis tuleb torm. Ja ketrami-

sel heidetakse selliseid sõlmi, siis ka tuleb torm. Ja kui kass noolib saba, siis tuleb vaadata, kuhu poole see saba on pandud, siis sealt tulevad külalised. Ja kui pala kukub suust välja, tuleb mingi vaene sant, kellele tuleb anda, tuleb anda süüa. Ja kui kanad keset õue hakkavad taplema, on mingi sant kohal. Noh, ja vaadatakse, et kui sead songivad maad, noh, oma aias, siis keegi sureb. Ja kui kanad hakkavad laulma, ja koer, /see nii on koer/. Ja kui kägu tuleb talu juurde ja hakkab kukkuma, siis keegi sureb. Ja kui pääsuke teeb pesa endale üles maja ukse juurde nii otse, siis ka võib oodata tulekahju. Ja kui lumi esimest korda sajab ja ta jääb üles puu otsa, puu latva, siis sel aastal sureb noori inimesi. Ja kui lumi sajab selliselt tormiga ja ta jääb puu alumistele okstetele, siis vanad inimesed surevad. Ja seda ka tuleb vaadata, et kui lehed puhkevad. Kui lehed lähevad ülevalt lahti, siis tuleb kuum suvi, ja kui alt, siis ei tule nii kiiresti /ke-/ suvi, tuleb pikk kevad. Tuleb ka vaadata leppa, leppi. Kui lepad enne puistavad lehti, siis tuleb märg, ja kui kask, siis tuleb kuiv suvi. Noh, kui leivapätsi võetakse ahjust välja ja kui see kukub ümber, siis seda ei tohi mehele anda süüa, seepärast, et siis meres tuul viskab paadi ümber. Ühtelugu nii ju mõnikord oli, noh seda harva on. Aga võib-olla, et leivalabidalt kuidagi libiseb maha, ja siis leivapäts veereb ümber, kuus-seitse pätsi ahjus, kus neid võetakse välja. Siis see alati pannakse ära ja seda naised söövad. Naisterahvad ei tohi üle võrgu astuda, siis kistakse võrk katki. Üle aisa, kui hobust pannakse ette, naisterahvad ei tohi üle astuda. Nii et naisterahvastel on palju tähele panna. Ja kui inimene läheb õuest välja ja tema, talle tuleb naisterahvas vastu, siis ei ole õnne.

2.

amē amēi aiksi ättē veñnēD roušt / kis ättē tōñēD / ku mō
 ilmas võiks amēdēn jelēmēst ittiz / äp sugid idēn embit /
 t^uoizēn ju veittē // no selli risting um venD väit kiläš
 sūonka perimieZ // tāmē meitlēn / mikš pⁱeräst duonig barōn

veib broutšš k^uõlm ibizšks / siedš jēvdi siemn aigdi / ja
 tāmnan selli veitti um siemn-aiga un ap tūod k^uõlm ibizšks
 broutšš // a tämä metlān nei / jōh pāvan panmāst sōn jēd-
 dš k^uõlm ibišt / broutššmāst irēl lōttāl / tiedēD / ja ba-
 rōn sōnD sⁱedā kūtš / barōn kūtšēn zūonkōstš / sinā brout-
 šāstš k^uõlm ibizšks lōttāl // ta um kiitēn / nē / bet quttēd
 barōn izānD / vei lōttāl um lēmāst / um lēmāst / nu ja lōt-
 tāl um lēmāst / siz minā amē pāvad vel tiedē tienD / vāz-
 zān / rattēD veitš kalāi jūssš / kis vėl āb hōttš sa tagdēt
 // un minnēn mūdšmittš midēgist ku panmāst k^uõlm ibišt sōn
 jēddš / laz ma ka veigš lōttāl broutšš // un nei ta bāz pek-
 sāmāst um sōnD vāldiē / ja ta ni lōttāl um lēmāst / un ta
 veiš ka k^uõlm ibizšks ikš kerD sōdš broutšš // se vēnD jōh
 pāvan //

Igal ajal olnud maailmas inimesi, kes tahtnud, et maa-
 ilmas elaksid kõik võrdselt. Mitte sugugi, et ühel rohkem,
 teisel vähem. Noh, selline inimene on olnud Vaide külas
 Zūonkō peremees. Ta mõelnud, mispärast Dundaga parun võib
 sõita kolme hobusega, süüa head toitu, kuid temal on nii ka-
 sin söömaaeg ega tohi kolme hobusega sõita. Aga ta mõelnud
 nii: jaanipäeval tuleks panna kolm hobust saani ette, tuleks
 sõita Irele jumalateenistusele. Tehtud. Aga parun saanud
 sellest kuulda. Parun kutsunud Zūonkō: "Sina sõitsid kolme
 hobusega jumalateenistusele?" Ta on öelnud: "Jah, aga aus-
 tatud paruniisand, kas jumalateenistusele tuleb minna?" -
 "Tuleb minna" - "Noh, kui jumalateenistusele tuleb minna.
 Aga mina olin kogu päeva tööd teinud, väsinud, vanker oli
 sepa juures, kes veel ei olnud ära parandanud. Ja minul muud
 polnud teha, kui panna kolm hobust saani ette, et ma võik-
 sin jumalateenistusele sõita." Ja nii ta on ilma peksuta
 saanud minema, et kui vaja jumalateenistusele minna, siis
 ta võis üks kord kolme hobusega saada sõita. See olnud jaa-
 nipäeval.

3.

kⁱevāD vaitlšmāst ja matikšpāvan um sⁱeldš / siz ja opš tu-
 lāb ulzš un ja ta nāb entš villš / sis ta pugēB tēgiz / ma-

gūB vėl seiš nādiltē // ja um veš pāvalikkistē pāva / sis tie-
 daB / ku jūriksēs līB selli aina n^uo-kazzēn/ku vārza veib māg-
 gē aina sizālē // ja kik sōB ka siēs pāvas / matikspāval jūo-
 dē / no rāstēD attē tilkēnēD / sis ka līB jēva sēu / ka siēs
 pāvas um veņD selli / ku attē miņgis kerD ku rāstēD tilkēbēD /
 ja kik sōB jūodē / siz līB jēvā kⁱevāD / assē līB kⁱevāD //

Kevadel tuleb vaadata, kas madisepāeval on selge. Siis kui māger tuleb vālja ja ta nāeb oma karva, siis ta poeb tagasi, magab veel seitse nādalat. Ja kui on päikesepaisteline pāev, siis on teada, et jūripāeval on selline hein kasvanud, et varss vōib magada heina sees. Ja kui kukk saab ka sel pāeval, madisepāeval juua, noh, rāastad on tilkunud, siis ka tuleb hea suvi. Ka sel pāeval on olnud selline, et mōnikord rāastad tilguvad ja kukk saab juua, siis tuleb hea kevad, kiiresti tuleb kevad.

4.

māt kilāš jēlīs selli skrūdēdē pētētr / un tamā vėl vāggi jēvā
 mieZ // tāmmēn amād azād vēltē kērdal / amād vēltē kūozēs pan-
 dēD / ja tamā sigzē ku vētēz naggⁱri / tamā amād it krežil it
 lūgis / kui jēn sāl um / um naggⁱri siēs krežilis // sis ta
 krežilis viž nēdi pagrēbē ja pan nēdi pagrēpsē nēdi naggiri /
 un ta tiedis / kui jēn um // un tāllē ta sei kui jēn tōž / un
 nēdi naggiri vėl pāgin // agā māt kōrants se piški andrēks kīt-
 tēb neī / vėl sis se pētētr um neī nālgali / ku tamā it lūgūB
 jēgā nagg^r / kui jēn is-kazzēn um / un ku tamā rēkkēB kui jēn
 it pāva vēiB siēdē / bet pāldis se andrēks n^uo-kazzēn sō / a
 nī tamā rēkkēB / mis ni magātē pēzē jūssē / kui jēn veib vēt-
 tē //

Meie kūlas elas selline rātsep Peeter ja ta oli vāga hea mees. Tal kõik asjad olid korras, kõik olid kohale pandud. Ja ta sūgisel, kui vōttis kartuleid, ta kõik ūkshaaval korvis luges āra, kui palju seal on, on kartuleid selles korvis. Siis ta korvis viis neid keldrisse ja pani nad keldrisse need kartulid. Ta teadis, kui palju on. Ja talvel ta sōi, kui palju

tahtis. Ja neid kartuleid oli palju. Aga meie talus väike Andrõks ütleb nii: "Kas siis see Peeter on nii vaene, et ta loeb üle iga kartuli, kui palju on kasvanud, ja et ta rehkendab, kuipalju ühe päevaga võib süüa". Aga nüüd see Andrõks on suureks kasvanud. Siis nii tema rehkendab: mis te siis magate põõsa juures, kui palju võib võtta //

5.

um selli izänd bēm // ja ta it pāvan tund vaiit kilās leķā
 kōrantsē un kiitēn perināizēn / laz perinai āndaġ rōdē // pe-
 rinai kiitēn / tāmmēn mit it / mītā mingist rōdē āb ūo //
 kui āb ūo / rō'um ziedē tagān pāndēd āittāsē / nō k'olm /
 āp perinai āp tiēda / k'olm ziedē tagān / perinai kiitēn /
 nu ja ta nei / perimiez um kiitēn / nu siz lēmēst vañtlēm //
 lānēd vañtlēm / ja nē / k'olmē ziedē tagān um rōdē // bēm
 vettēn rōdē / bēm astēn rattis ja brūtēn mets jētspēdēn //
 agā siēs irksē / ku tānē um brūtēn jētspēdēn / siz um vēnd
 selli tūl / ku leķē perimiez vēnd m¹erēē sāl um viētēt lēja
 immār / un / un set il mēg lānēd vañtlēm // sāl um vēnd sūr-
 -sūr oūk / un s¹edā amē āiga nutistē pa bēm oūkēks // un
 paldis sāl um sūr jōra // īdē kabālsē bēm lāb jō tēvāstēz un
 vēiž tulāb embit pālē //

On selline isand Bēm. Ja ühel päeval ta tulnud Vaide kulla Lõksi tallu ja ütelnud perenaisele, et perenaine annaks raha. Perenaine öelnud, et tal mingisugust raha ei ole. Kuidas ei ole, raha on aidas põiktala taha pandud, noh, kolmanda /taha/. Perenaine ei tea, kolmanda põiktala taga. Perenaine öelnud: "Noh, kui nii peremees on öelnud, eks siis tuleb minna vaatama." Läänud vaatama, ja jaa, kolmanda põiktala taga on raha. Bēm võtnud raha, Bēm astunud vankrile ja sõitnud metsa /edasi/. Aga sel hetkel, kui ta sõitnud mine-ma, siis on olnud selline tuul, et Lõksi peremees on olnud merel, seal on visanud paadi ümber. Ja, ja üle mäe läinud vaatama. Seal on olnud suur-suur auk, ja seda kogu aeg nimetati Bēmi auguks. Ja nüüd on seal suur järv. Ühtelugu Bēm

läheb sügavamale ja vesi tuleb rohkem peale.

6.

sīkrāgəl jellēn p^uois / kien ja äptieda // tämä metlēn /
lānD pītā rⁱekkē / metlēn / lāmōst mōlā / sāl sōB tiedō //
aga vastō brōutsōB izānD // izānD kizzēn / kus sa lād // nō
ta lāB tiedō vētsōm // tul min jūr // nō juvist um/lāB //
izānD nāktōB omād / kōr ... / tubād / kus veīB lādō un miq-
gist tiedō aittō tiedōt / aga idō tubbō algō lākkō // nō ta
jellēn idō āigast / sa vēttēn lūōn / pālka / ja kus ni veīp
pānda sⁱedā rōdō / tämä sīkrāgnikā v^ugltsō / vēttēn un vīnD
sīkrāgəl un mettēn kēnka sizālō // nō ta um nuō lānD tāgizō
un jelāB tegiz idō āigast // tuoiž āigast izānD tegiz tām-
mān vētāB un āndaB rōdō // tämä vīB tegiz rēndō // nō ta um
metlēn / miņgīst āigastōd liēB tegiz pellēmōst sⁱedā rōdō //
ja k^uolmōs āigastōs ta metlēn nei/nei/mia se izānD sies kō-
rantsō / sies tubāssō tiēB //tāmān nō ta n^o merkkān idō lāB/
/ kustō veīB nādō / kus se izānD um sies tubāssō // se izānD
n^o klēksēn vīzzō sie tubā un panāB sⁱedā vētīntō un īž
brōutsōB jētšpēdēn // a ta lāB sizēl sies tubās un nāB/sāl
um lōda pāl kibār // un se kibār / ja tämä pāzō / ta veīB
nādō amā / mis mō ilmas um / un mis jegā ikš metlōB // sāl
āittō kīndōD / ne kīndōdōks um vētāmōst jēkta ja siz iēB
jōuG // un un tībōD aittō // un ne tībōdōks / ja ta ne panāB
jūrō / sis ta veīB līndō / nei ku līnD // ta metlōB / mikš
minā embit / bej ku tānda sa sādiz / sis ka tāmān kiziz /
kui sin nim um / mis sa uōt pa p^uois // ta kittiz / mina um
dōviD // nō ku sa uōd dōviD / siz jelā min jūrōZ // a ni/ku
ta nāB siedā kibārtō / ta nāB / ku se izānD tāmān āp dīk
āh uō nei jevā / tämä vētāB / panāB kibār pāzō / tībōD jūrō
/ un kīndōD kādō / un lāB sīkrāgəl // jā/k^uodiā nāB / ku tu-
lāB izānD // ni kui izānt tulāB / tämä vētāB it pīu tālū
jēkta / un um jōuG // un se um sīkrāg jūssō / sāl / kus um
pāldis / nutāB kēnig ūrga // agā pāldis sīkrāgnikād siepie-
rāst nutāB / ku sie veī kēnig / kis āllis tāmān tagān ja
ta is so il ūrga iilō // tämä jālga mūrdis katki / un kamer

tämä se jälgaks sai tegiz ibizän sälgassē ratstēZ / ta rats-
tis tämmän tegiz jo kougän tagän //

Sikrõgis elanud poiss, keda ju ei tea. Ta mõelnud, läinud
mööda teed, mõelnud: tuleb maale minna, seal saab tööd. Aga
vastu sõidab isand. Isand küsinud: "Kuhu sa lähed?" Noh, ta
läheb tööd otsima. - "Tule minu juurde". - "Noh, hästi, lähen."
Isand näitab kõik /tal.../ toad, kuhu võib minna ja mis tööd
on tehtud, aga ühte tuppä ärgu mingu. Noh, ta elanud ühe aas-
ta, vastu võtnud tasu, palga, ja kus nii võib panna selle ra-
ha. Ta olnud sikrõglane, võtnud ja viinud Sikrõgi ja matnud
luite sisse. Noh, ta läinud tagasi ja elab taas ühe aasta.
Teisel aastal isand taas võtab ja annab talleraha. Ta viib jälle
randa. Noh, ta mõelnud: mõni aasta tuleb jälle teenida seda
raha. Ja kolmandal aastal ta mõelnud nii: jaa, mis see isand
ses talus, ses toas teeb? Talle, noh, ta märganud üht akent, kust
võib näha, kus see isand on ses toas. See isand lukustanud
toa ukse ja paneb selle võtme ära ja ise sõidab minema. Aga
ta läheb sisse sellesse tuppä ja näeb, seal on laua peal kü-
bar. Ja see kübar, ja kui on tema peas, ta võib näha kõike,
mis maailmas on ja mis igauks mõtleb. Seal on kindad, ja kin-
nastega võtab liiva ja siis jääb jõgi. Ja, ja tiivad on. Ja
nende tiivadega, kui ta need paneb külge, siis ta võib lenna-
ta nii kui lind. Ta mõtleb: "Miks mina enam, aga et teda sät-
tis, siis ka temalt küsis, kuidas sinu nimi on, kes sa oled,
poiss? Ta ütles: "Mina olen Dõvid ~ Taavet." - "Noh, kui sa
oled Taavet, siis ela minu juures". Aga nii, kui ta näeb seda
kübarat, ta näeb, et see isand talle ei meeldi, ei ole nii
hea. Ta võtab, paneb kübara pähe, tiivad külge, ja ka kindad
kätte ja läheb Sikrõgi. Ja kohe näeb, et tuleb isand. Nii kui
isand tuleb, ta võtab ühe peotäie liiva - ja on jõgi. Ja see
on Sikrõgi juures, seal, kus on praegu, kutsutakse Kuningaoja.
Praegu sikrõglased sellepärast nii nimetavad, et see oli ku-
ningas, kes kihutas talle järele ja ta ei saanud ojast üle. Ta
murdis jala katki, ja kuni ta sai selle jalaga hobusele taas
selga, ratsutas talle jälle kaugemale järele.

no vej selli perimies tegis tässa selli züonk³ / un tämmän tel
 sellizi jüokkidi itatid // tämmän velt³ püössäd un neitsäd
 velt³ // no sis / ne ku ämsi äigastidi viš ibizi siettäm fi
 ie un iz magist jüss³ // püössäd magist jüss³ / neitsät ma-
 gist jüss³ // un selli kin vej us-tiedät / nit vej / kus ne
 nēdi ibizi kaitisist sills / un il³ ie viž nēdi ibizi sīn³ /
 pah rōšk³ vīzz³ nei jālgadēn / un no las siebäd // un se
 püös neitskaks iz velt³ pännäd rōšk³ magg³ / kin sills //
 un tul vej us-tiend ulzā pēdēn / las palāb tul // un se pe-
 rimies kittis / ku nīm lēmest rōž vañtlām / meñlāb nei / lē-
 mest ap-vañtlām / mis ne tiebäd ka ne p^uois neitskaks //
 no ta aiz lāb / ibist knass³ siebäd / un p^uois neitskaks
 ta nāb ku magg³ / kin³ / ienäd magg³ rōž // no ta meñ-
 lān nei / iz-ädaktēmest rōž nēdi // sie um se tul / sie ju iz
 uo izakkēn se tul nei ju laigald jo jēug³ roz iē-pānd sills /
 sidām³ se tul sills / un iz no-ādēn pōlas un lānd se tullān
 sidām³ / jēuvv³ pāl³ // no ni tamā tiend sellist mārā rōž /
 laz ne püössäd sōbäd ilz³ neitskaks // no ne attē sōnäd ilz³
 ni / vañtlābäd / ku se um / āb uo ristīng / bet kurē se um //
 tul sizāl ju pōlaš ristīng pīlāb / ku riktiģ ristīng tul si-
 zāl āb vej pīl³ / ku se kurē set um // ne attē ādagānā jārā /
 un ni um ailāmest perimie jūr³ / perimien kittēm / kui selli
 azā nē um / ku tul sizāl um pōlaš ristīng vēnd // un ni um sō-
 mēst ne ibist kāddē / ibistēn sālg³ un / un ailāmest jētspē-
 dēn / perimie jūr³ // un perimieZ nāb / ku ne nei selli azā
 um / ku ne ailābäd tam jūr³ / ni tämmän sōmēst jēddē k^uodai /
 nei pitš randē / pitš r¹ek kantē pan ne ibizēks jētspēdēn / un
 ta tegiz pitš mečsā kantē / jālgin / se tubā vāggi kougēn āb
 uo vēnd // un ta / ku ne ni attē ibizēn sālgas / ailābäd ne
 ibizēks jētspēdēn / ta tegiz / āb uo aig³ ap-ēd³ āb midēd /
 veñtēn ne sōrānd kāddē un panāb jālgin jētspēdēn / pitš mečsā
 kantē tegiz // bet ta is sōnd k^uodai eizmāks / un nī iz līb
 kōrand um ailān pīdd³z vēl // sāl um iks mieZ vēnd ullā pēdēn
 tegiz iezē is-tuñd / un se züonk³ se jüon³ks um ailān pīdd³z /
 un se mieZ um ādagēn jārā / un se tegiz / um ailān tubbē sil-
 lā // un nei ku ailān sie tubbē sills / sāl um ne ka vanād
 aikētiz vēnd selli sēmdapotā sa-pāndäd // un sēmdapotā imār-
 koufti un / un ni pōrand tāuš sēndi / un nai ka ādag³ jārā iē-

z3 / mis siz ne um / ku mieZ nei aillap sill3 / nei juonk3ks//
 ta kit / ku ta um ka kur3st nanD / ku kur3 t3mm3n um aill3n
 pidd3Z // nq sis se perimieZ nei un s3nd jets3 sill3 eizm3ks
 tub3 sill3 / un sis at vedn3D ne pu3is neit3k3ks ka j3ss3//
 nq kilt3n / ku selli um se aza / ku ne att3 ibist3ks kait3n
 ibizi / ilie un nanD / ku tul siz3l um vend p3las rist3ng /
 ku se riktig rist3ng 3b3o / ku se set kur3 siz ne um // un
 se perimieZ nei / nei ku ta 3ptieda mid3D / ku ta 3b3o vend
 33l / ku ta mid3d 3b mu3sta / 3ptieda / ku nei 3bvei v3lda/
 vei siz se kur3 akkur3tt3s velks // no sis ta nei nu3merin-
 t3n n3di pu3ssidi un n3di neit3idi / ku nei ul-vitti ne 3bli
 / las set ni pa3g3 ibist jar3 un pa3g3 iz r3sk3 magg3m / sis
 ju lib j3vist / un nei siz //

Noh, oli selline peremees siin selline Züonkö. Ja tema te-
 gi selliseid tempe ühtelugu. Tal olid poisid ja tüdrukud. Noh,
 siis nagu igal aastal viidi hobuseid sööma ööseks ja ise ma-
 gati juures. Poisid magasid juures, tüdrukud magasid juures.
 Ja selline küün oli ehitatud, heinamaa oli, kus nad neid ho-
 buseid karjatasid. Ja ööseks viidi need hobused sinna, pandi
 jalad natuke kinni nii, et söögu. Ja see poiss tüdrukuga ise
 olid läinud natuke magama küüni sisse. Ja tuli oli üles teh-
 tud väljapoolle, et põlegu tuli. Ja see peremees ütles, et
 peaks minema natuke vaatama, mõtleb nii, peaks järele vaatama,
 mis nad teevad, need poiss, tüdrukud. Noh, ta läheb sinna,
 hobused ilusasti söövad, ja poiss tüdrukuga, ta näeb, et ma-
 gavad küünis, jäänud magama natuke. Noh, ta mõelnud nii, peaks
 neid veidi hirmutama. See on see tuli, see ju ei ole, ei ole,
 see tuli on nii laialt. Liiva natuke sisse, keskele, selle
 tule sisse, ja ise riietunud lahti ja läinud tule keskele,
 liiva peale. Noh, siis tema teinud sellist kisa natuke, et
 need poisid ärkasid tüdrukuga. Noh, nad saanud üles, nii vaa-
 tavad, et see on, ei ole inimene, vaid kurat see on. Tule
 sees paljas inimene on, et õige inimene tules ei või olla, et
 kurat see ainult on. Nad on ehmatanud nii ära, ja nad jook-
 nud peremehe juurde, peremehele ütleva, et selline asi on,
 et tules on paljas inimene olnud. On tarvis saada hobuseid
 kätte, ja hobusele selga ja kihutada minema, peremehe juurde.

Ta peab saama enne koju, nii mööda randa, mööda teeäärt kihutas hobusega edasi. Ja tema jälle metsa äärt pidi, jalgsi. See maja väga kaugel ei ole olnud. Ja tema, kui nad nii on hobuse seljas, kihutavad hobusega edasi, ta jälle, ei ole aega rõivaid selga panna ega midagi. Võtnud need rõivad kätte ja läheb jalgsi edasi, jälle mööda äärt. Aga ta ei saanud esimesena koju. Ja nii peagi tuleb talu ja jooksnud veel mööda. Seal on olnud üks mees väljaspool, välja tulnud. Ja see Züonkõ, see otsejoones on jooksnud mööda, ja see mees on ehmata-munud ära. Tema siis jooksnud tuppa. Ja nii kui jooksnud tuppa sisse, seal on olnud nagu vanal ajal ikka selline piimapott pandud valmis. Ja see piimapott ümber ja, ja nii põrand täis piima, ja naine ka ehmatas ära, mis see siis on, et mees nii tormab hooga sisse. Ta öelnud, et ta on ka kuradit näinud, et kurat temast on jooksnud mööda. No siis see peremees nii on saanud enne sisse tuppa, esimesena tuppa sisse, Ja siis olnud need pois-tüdrukuga kohal. No öelnud, et selline on see asi, et nad on hobustega hoidnud hobuseid, öösel näinud, et tule sees on olnud paljas inimene, et see õige inimene ei ole, et see just kurat on. Ja see peremees nii, et tema ei tea midagi, et ta ei ole seal olnud, et ta midagi ei mõista, ei tea, et nii ei või olla, et siis see kurat just oli. No siis ta rahustanud neid poisse ja tüdrukuid, et nii hullul viisil ka ei ole, et pangu hobused ära ja mingi natuke magama. Siis ju läheb hästi, et nii siis.

Тийна К у к к, Эдуард В я а р и
(Тарту)

ОБРАЗЦЫ ЛИВСКОЙ РЕЧИ ФОЛЬКЛОРНОГО СОДЕРЖАНИЯ

Р е з ю м е

Каждый год кафедрой финно-угорских языков ТГУ организуются научные экспедиции в прибрежные сёла Северной Курляндии, с целью собирать и хранить исчезающий ливский язык. В настоящий момент в названных местах живет около пятидесяти ливов. Из записанных на магнитофон летом 1985 г. опубликуем расшифровки записей фольклорных текстов от двух информантов — Паулин Клявини, которая летом живет в деревне Вайд, и Виктора Бертольда, проживающего в Колке.